Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta **24.05.2022**

Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASKin lausunto valtioneuvoston U-kirjelmään U 35/2022 vp eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yritysten kestävää toimintaa koskevasta huolellisuusvelvoitteesta ja direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta (KOM (2022) 71 lopullinen)

Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK on työelämän ihmisoikeusjärjestö. Tavoitteemme on työelämän perusoikeuksien toteutuminen ja elämiseen riittävä palkka maailman työtätekeville, minkä uskomme olevan tehokkain tapa vähentää köyhyyttä maailmassa. SASKin työ pohjaa kansainvälisen työjärjestö ILOn työelämän perusoikeuksiin sekä YK:n ihmisoikeusjulistukseen. Kumppaneitamme ovat kehittyvissä maissa toimivat ammattiliitot, keskusjärjestöt ja työelämän tutkimuslaitokset. Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta saada lausua valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle koskien komission ehdotusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yritysten kestävää toimintaa koskevasta huolellisuusvelvoitteesta ja direktiivin muuttamisesta.

SASKin työ keskittyy kehittyvien maiden työntekijöiden oikeuksien parantamiseen. Komission direktiivi vaikuttaa toteutuessaan olennaisesti suomalaisten yritysten toiminnan sääntelyyn kehittyvissä maissa ja sen myötä SASKin toimintaympäristöön. Direktiivin vaikutus ja tärkeys korostuu myös tässä tilanteessa, jossa kansallisen yritysvastuulain eteneminen on vaikeuksissa. Jos hallitusohjelmassakin mukana ollut, vuodesta 2019 valmisteltu kansallinen yritysvastuulainsäädäntö ei toteudu, on erityisen tärkeää, että komission esityksen puutteet korjataan ja sen läpiviemiseksi mahdollisimman nopeasti tehdään kaikki vaadittava.

Komission esitys on tärkeä askel eteenpäin yritysten ihmisoikeusvastuun vahvistamisessa. Valtioneuvoston kirjelmä tukee olennaisin osin komission ehdotusta. Siinä halutaan neuvottelujen etenevän ja sääntelyn tulevan voimaan lähivuosina. On hyvä, että ehdotuksen pohjana ovat kansainväliset ihmisoikeuksia koskevat sopimukset, kuten kansainvälisen työjärjestö ILOn työelämän perusoikeudet sekä YK:n ihmisoikeuksia ja yrityksiä koskevat ohjaavat periaatteet. Nämä luovat vakaan pohjan direktiiviesitykselle. Ehdotuksessa on kuitenkin puutteita, joista johtuen todellinen vastuu on vaarassa jäädä heikoksi ja etenkin uhrien oikeussuoja toteutumatta. Erityisesti haluamme kiinnittää huomion valtioneuvoston kirjelmän myötä Suomen asemoitumiseen koskien sääntelyn soveltamisalaa ja uhrien oikeussuojan toteutumista.

Ehdotus jättää 99 prosenttia yrityksistä sääntelyn ulkopuolelle. Olisi tärkeää, että pienet ja keskisuuret yritykset sisällytettäisiin soveltamisalaan ja että yritysten ihmisoikeusvastuun piiriin kuuluisi myös niiden koko toiminnan arvoketjun vaikutukset ihmisoikeuksien toteutumiseen. Nyt ehdotuksessa velvoitteet käsittävät vain vakiintuneet liikesuhteet. Valtioneuvoston kirjelmässä hallitus asettuu tukemaan tätä soveltamisalaa ja toteaa että sen laajentaminen voisi olla ajankohtaista vasta kun sääntelyn toimeenpanosta on kokemusta. Tämä tarkoittaisi sitä, että soveltamisalan laajentuminen tulisi koskemaan suurinta osaa myös suomalaisyrityksistä vasta vuosien päästä. Tämä ei mielestämme tue väitettä, että EU-

lainsäädännön vaikuttavuus olisi parempi kuin kansallisen lainsäädännön vaikuttavuus toteutuessaan. Sääntely voi olla vaikuttavaa vasta, kun se on toimeenpantu.

Valvonta on olennainen osa mitä tahansa lainsäädännön toimeenpanoa. Valvonnasta ei valtioneuvoston kirjelmässä sanota muuta kuin, että sääntelyn valvonnalla ja eri maiden valvovien viranomaisten yhteistyöllä on olennainen merkitys uuden sääntelyn toimivuuden varmistamisessa. Direktiiviesityksessä ammattiliitot on otettu laajasti huomioon osana ilmoituskanavia. SASK haluaa korostaa, että ammattiliitot työpaikoilla ovat parhaassa asemassa valvomaan ja raportoimaan lainsäädännön toimeenpanon tehokkuudesta ja lakien ja säädösten noudattamisesta. Näiden ammattiliittojen aktiivit toimivat työelämän ihmisoikeuksien puolustajina työpaikkatasolla ja heidän asemansa tulee tunnustaa ja heidän suojelustaan huolehtia. Yhteistyö kansallisten ja kansainvälisen ay-liikkeen kanssa lainsäädännön toimeenpanon ja noudattamisen valvonnassa on olennaista, jotta työntekijöiden ääni ja kokemukset lakien toteutumisesta työpaikkatasolla saadaan kuuluviin.

Komission ehdotuksessa yritysten vastuuta olisi mahdollista väistää myös lisäämällä vastuullisuuteen liittyviä ehtoja ostosopimuksiin ja delegoimalla valvontaa kolmansille osapuolille. Tällainen sääntelymalli heikentää merkittävästi uhrien oikeussuojaa.

Valtioneuvoston kirjelmässä tuodaan esille direktiivin ensisijaisen tavoitteen määrittelyn tarve sen osalta, onko tarkoitus vahvistaa yritysten vastuuta vai uhrien oikeussuojaa. Jos tavoite on yritysten vastuun vahvistamisessa, voi vahingonkorvausvastuusta säätämisen ottaminen mukaan direktiiviin vaikeuttaa ja hidastaa koko direktiivin läpimenoa. Direktiiviesityksessä todetaan, että ”EU:n yritysvastuudirektiivin tavoitteena on lisätä ihmisoikeuksien kunnioittamista ja ympäristönsuojelua.” Näin ollen SASKin tulkinta on, että vahingonkorvausvastuu on olennainen osa direktiiviä ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi ja sitä pitäisi hankkeen edetessä entisestään vahvistaa. Valtioneuvoston kirjelmän mukainen ehdotus on kuitenkin, että yritysten velvollisuus vahingonkorvauksiin käsiteltäisiin erillisessä sääntelyhankkeessa. Käytännössä tämän myötä uhrien oikeussuojaan ei saataisi parannuksia ainakaan vuosiin. Tärkeintä mielestämme on työntekijöiden aseman turvaaminen arvoketjuissa, ja siksi SASK pitää olennaisena, että vahingonkorvausvastuuta käsitellään tässä nimenomaisessa sääntelyhankkeessa ja että se tulee olemaan osa lopullista direktiiviä työntekijöiden perusoikeuksien turvaamiseksi.

Toivomme, että valiokunta huomioi SASKin näkemykset lausunnossaan.

Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASKin puolesta lisätietoja antaa:

toiminnanjohtaja Janne Ronkainen, p. 040 776 8557, janne.ronkainen@sask.fi tai
kotimaan toiminnan päällikkö Ellinoora Vesala, p. 050 461 9307, ellinoora.vesala@sask.fi